

Izveštaj sa redovne sednice Radne grupe Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 23

Radna grupa Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 23 održala je redovnu sednicu 7. decembra 2021. godine u Palati Srbija, posvećenu javnim raspravama održanim u toku 2021. godine (izmene i dopune Zakona o parničnom postupku, Krivičnog zakonika i Zakona o sprečavanju korupcije) i trenutnim položajem nacionalnih manjina u Republici Srbiji.

Sednicu je otvorila koordinatorka za Poglavlje 23, **Jovana Spremo**. Ona je na samom početku članicama radne grupe NKEU za Poglavlje 23 predstavila **Branislava Stojanovića**, novog šefa pregovaračke grupe za Poglavlje 23, ističući važnost saradnje Ministarstva pravde sa Konventom koji jeste i ostaje najveća platforma organizacija civilnog društva koje prate pristup Evropskoj Uniji.

Spremo je naglasila da građane Srbije 16. januara 2022. godine očekuje referendum u vezi sa izmenama Ustava RS u delu koji se odnosi na pravosuđe. Radna grupa koju je formirao Odbor za ustavna pitanja i zakonodavstvo Narodne skupštine unapredila je pojedina rešenja koja se odnose na nezavisnost pravosuđa, uključujući izmeštanje izbora sudija i tužilaca iz Narodne Skupštine i delimično osnaživanje pravosudnih saveta koji treba da se brinu o nezavisnosti i efikasnosti pravosuđa. S druge strane, istakla je da civilno društvo, kao i Venecijanska komisija, ostaju dosledni u kritikama pojedinih rešenja koje novi akt nudi, posebno u vezi sa sastavom Visokog saveta tužilaca. Napomenula je da i dalje nismo ispunili prelazno merilo dato od strane Evropske komisije, da u Tužilačkom savetu mora da bude više od 50% tužilaca. Navela je da detaljnim praćenjem i uvidom u sve faze procesa izmena, RG NKEU za Poglavlje 23 smatra da je javnost i dalje neinformisana u vezi sa tim koji deo Ustava se menja, i šta to zapravo građanima znači. Neinformisanost je potencijalno najveća prepreka uspešnosti referenduma koji je pred nama, dodala je Spremo.

Šef pregovaračke grupe za Poglavlje 23, **Branislav Stojanović**, istakao je da je celokupan proces ustavnih amandmana bio ispraćen od strane organizacija civilnog društva, strukovnih udruženja i međunarodnih partnera koji su učestvovali prilikom dva kruga javnih slušanja. Smatra da je bila postignuta inkluzivnosti, i ističe da su zadovoljni dobijanjem u načelu pozitivnog mišljenja Venecijanske komisije, nakon kojeg je akt o promeni Ustava usvojen u Skupštini.

Kao što je javnost upoznata, prošle godine je bio usvojen *Revidirani akcioni plan za Poglavlje 23*, uz dodatak dosta novih aktivnosti. Minisarstvo pravde je u okviru svojih nadležnosti sprovelo dosta normativnih aktivnosti, u okviru ustavnih promena, ali i izmene drugih propisa – npr. *Zakona o Visokom savetu sudstva*, *Zakona o sudijama*, u cilju usklađivanja sa GRECO preporukama. Doneta je i nova *Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina*, usvojen *Operativni plan za sprečavanje korupcije u oblastima od posebnog rizika* i takođe, trenutno se vodi rasprava na predlog *Strategije ljudskih resursa u pravosuđu*.

Ministarstvo pravde, kako je naveo Stojanović, spremno je na saradnju sa civilnim društvom i razume značaj i važnost uloge civilnog društva u svim radovima koje Ministarstvo sprovodi. Kao dobar primer uključenosti civilnog sektora istakao je proces ustavnih promena kao i postupak usvajanja Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina. Sve obaveze RS prema Revidiranom akcionom planu za 23 su

apsolutni prioritet i Vlade RS i Ministarstva pravde. Rad na njima je započet, i težiće ka tome da u što je moguće kraćem roku ostvare sve što se od njih očekuje.

Stojanović je govorio o novom mehanizmu izveštavanja, koji donosi revidirani AP 23. Koordinaciono telo za praćenje i sprovođenje revidiranog akcionog plana je sastavljeno od predstavnika svih institucija koje učestvuju u sprovođenju ovih aktivnosti. Ovim je, kako navodi, uveden mehanizam ranog upozoravanja, sa svrhom i ciljem mehanizma da se sve organizacije u ranijem periodu obaveste o tome da će aktivnost za koju su oni nadležni dospeti u skorijem roku. Očekuje da se do kraja godine formira radna grupa za izradu *Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije*. Takođe, očekuju nas u narednom periodu i izmene i dopuna KZ-a, Zakonika o krivičnom postupku, Zakona o posredovanju u rešavanju sporova i novi strateški dokument koji će se odnositi na medijaciju.

Nenad Vujić, koordinator Klastera 1 (Osnove), naveo je da je u vezi sa Poglavljem 23 najznačajnija aktivnost koja je pred svima nama izmena ustavnih odredba koje se tiču pravosuđa i predstojeći referendum. Istakao je i da su mišljenja Venecijanske komisije saglasna po pitanju amandmana na koje se odnose. Naveo je i da je Srbija u obavezi da sve ključne zakone o pravosuđu, koji će se pripremati naredne godine, šalje Venecijanskoj komisiji na pribavljanje saglasnosti. Podsetio je prisutne i na preporuku Venecijanske Komisije koja se odnosi na to da svi akteri treba da budu uključeni u promovisanje izlaska na referendum, uključujući i članove RG NKEU za Poglavlje 23.

Iz ovogodišnjih izveštaja izvlači da je evidentno da smo napravili napredak jer je Komisija preporučila otvaranje nova dva Klastera. Po novoj metodologiji, Komisija ne sastavlja izveštaj sama, već po prvi put sa saglasnošću članica. Napominje da je činjenica da su i zemlje članice dale neku vrstu zelenog svetla za otvaranje drugih Klastera i da to i očekuje od sledeće međuvladine konferencije.

Javne rasprave i promene zakonodavnog okvira u oblastima obuhvaćenim Poglavljem 23

Jovana Spremo, koja je dalje moderirala prvu radnu sesiju posvećenu javnim raspravama i promenama zakonodavnog okvira u toku 2021. godine, istakla je da su javne rasprave u načelu bile prilično kratke, te da je bilo skoro nemoguće dati adekvatne komentare na ono što je predloženo. Sa druge strane, to je vodilo i do toga da sam kvalitet usvojenog dokumenta bude loš. Usled brzine kojom su izmene donošene dobijali smo neka rešenja koja će biti štetna po samo izjašnjavanje građana, kao što je to npr. slučaj sa finansijski otežavajućom okolnosti za građane da pokrenu građansku inicijativu.

Izmene i dopune Zakona o parničnom postupku

Branislav Stojanović, naveo je da se radna grupa prilikom izmena i dopuna Zakona o parničnom postupku, vodila neophodnošću revidiranja mehanizma pravnih lekova i nadležnosti sudova, kako bi se obezbedila ravnomerna raspodela predmeta. Takođe, razmatralo se i pitanje sudskih taksi i digitalizacije postupka pred sudovima. U toku javne rasprave advokatura i civilno društvo su za neka rešenja, poput predloga sudskih taksi, digitalizacije postupka i važenja izmena i dopuna zakona (retroaktivnost), istakla svoje komentare i neslaganje sa ovim odredbama. Privremeno se stalo sa izmenama, a zaključen je sporazuma između Ministarstva pravde, Advokatske komore i advokatskih komora u sastavu koji

obavezuje potpisnice na nastavak radne grupe u proširenom sastavu, gde će polovina članova biti predstavnici Ministarstva i polovina predstavnici advokature.

Marijana Miković Milosavljević, sudija Višeg suda u Beogradu, koja je članica radne grupe za izradu Zakona o izmenama i dopuna Zakona o parničnom postupku, istakla je da je javna rasprava za Zakon o parničnom postupku je bila visokog kvaliteta. Ističe da e-sud po sporazumu između Advokatske Komore RS i MP, nije potpuno eliminisan, već da je moguća alternativa. Veoma je bitna izmena oko mesne nadležnosti, kako bi svi sudovi bili ravnomerno opterećeni, čime bi se smanjilo prekoračenje suđenja u razumnom roku.

Mihajlo Pavlović, advokat i saradnik Partnera za demokratske promene Srbija (članica RG NKEU za Poglavlje 23) u vezi sa prethodnim rešenjima istakao je da u radnoj grupi nema ostalih relevantnih aktera, poput civilnog sektora, pružalaca besplatne pravne pomoći, sindikata i drugih ljudi na koje će ovaj zakon proizvoditi posledice. Javna rasprava u pogledu ovog Zakona jeste bila duža u odnosu na druge koje smo imali u toku 2021. godine, međutim mesto održavanja javne rasprave u Beogradu npr. nikada nije bilo objavljeno na sajtu Ministarstva pravde. Cilj je dobiti rešenja koja će sistemski rešiti problematične stvari, kako se velike izmene ZPP-a ne bi ponavljale za nekoliko godina. Kako je u zakonu menjana čak 137 odredaba, dovodi se u pitanje da li zapravo treba da govorimo o izmenama i dopunama ili o potrebi da se napravi potpuno novi zakon.

Predstavio je predlog rešenja koji su pripremili Partneri Srbija u vezi sa sudskim taksama, tj. ideju da sve sudske takse dospevaju po okončanju postupka. Procesna disciplina je uspostavljena samo na suprotnoj strani učesnika u postupku, dok je disciplina sudija olabavljena. Prilikom vođenja postupka za suđenje u razumnom roku, postoji devetomesečni rok za donošenje odluke po žalbi, koji predviđa disciplinsku odgovornost za predsednika Veća u drugom stepenu, ukoliko ta odluka ne bude doneta u roku od devet meseci. Međutim, rešenje na ovaj predlog i sudska praksa potvrđuju da je ovo samo instrukcioni rok. Postavlja se pitanje, u kom momentu instrukcioni rokovi postaju obavezujući i kada uspostavljamo jednakost svih procesnih učesnika?

Kada je u pitanju odredba o disciplinskoj odgovornosti sudija, koja nije više odredba ZPP-a, sudija **Miković Milosavljević** istakla je da se takva odredba nalazi u *Zakonu o sudijama* i disciplinski postupak se mora voditi po tom zakonu, a ne prema procesnom zakonu koji reguliše sam tok postupka. Što se tiče primedbe o izmenama velikog broja odredaba, smatraju da to nije realna slika u kontekstu potrebe izmena celog zakona, već da većina izmena nisu suštinske, već terminološke.

U daljoj diskusiji **Pavlović** je naveo da zaista postoji preopterećenost Prvog i Trećeg osnovnog suda u Beogradu, kao i sudova u Novom Sadu. Rešenje koje je ponuđeno ogleda se u promeni mesne nadležnosti, tako što će se suditi po mestu tužioca. Postavio je pitanje da li se time rasterećuje rad pravosuđa? Faktički bismo došli u situaciju da sa tri suda koja su preopterećena, problem raširimo na sve sudove u Srbiji, a ne rešavamo sam problem, tj. uzrok, već odgovaramo na posledicu.

Vanja Macanović, iz Autonomnog ženskog centra (članica RG NKEU za Poglavlje 23), dodala je da od objavljivanja javne rasprave na sajtu Ministarstvu pravde nije postojala niti jedna više vest. Njihovo

stanovište je da informacije o javnoj raspravi u vezi sa izmenama i dopunama ZPP nisu na adekvatan i blagovremen način bile dostupne javnosti.

Ana Toskić Cvjetinović, Partneri Srbija postavila je pitanje da li postoji mogućnost da i civilni sektor uzme učešće u radnoj grupi, posebno ukoliko, kako se čulo od predstavnika Ministarstva pravde, neće biti dalje javne rasprave, kada radna grupa završi sa radom? Istakla je da su mehanizmi uključivanja jasni prema Zakonu o planskom sistemu koji propisuje mehanizme uključivanja civilnog sektora u ovakve procese. **Branislav Stojanović**, naveo je da se prati dalji rad radne grupe u proširenom sastavu u narednom periodu, te da će samo ukoliko dođe do nekih velikih odstupanja doći do javne rasprave. Rekao je da će nacrt Zakona biti objavljen na internet stranici MP. Jovana Spremo insistirala je na tome da se radna grupa nakon što pripremi neki novi draft sastane sa RG NKEU za Poglavlje 23, budući da je neophodno da i civilno društvo ima priliku da utiče na finalnu verziju teksta, posebno ako postoji mogućnost da se javna rasprava neće nastavljati.

Nemanja Nenadić, Transparentnost Srbija (članica RG NKEU za Poglavlje 23), postavio je pitanje koji je pravni osnov za zaključivanje sporazuma između Ministarstva pravde i Advokatske komore Srbije o tome ko će činiti radnu grupu? Ne ulazeći u korisnost predloga AKS, smatra da je to veoma opasan presedan Ministarstva pravde gde se vrlo jasna nadležnost državnih organa izmešta iz zakonitog toka. Kao odgovor na pitanje daje **Vladimir Vinš**, iz Ministarstva pravde, da ministar pravde kao rukovodilac može da sastavlja radnu grupu i potpisuje memorandum o saradnji imajući u vidu nadležnosti koje ministarstvo ima prema Zakonu o ministarstvima.

Izmene i dopune Krivičnog zakonika

Tara Petrović, iz Građanskih inicijativa (članica RG NKEU za Poglavlje 23) govorila je u nastavku sesije o spornim izmenama Krivičnog zakonika, čiji je zvanični cilj poboljšanje zaštite bezbednosti novinara. RG NKEU za Poglavlje 23 i Međusektorska grupa za slobodu izražavanja i medije uputile su zahtev da se, s obzirom da nije bilo dovoljno vremena za konstruktivan dijalog sa zakonodavcem, ove izmene bar privremeno obustave. S obzirom na važnost teme i domet predloženih izmena smatramo da javna rasprava nije bila adekvatna. Predložene izmene duboko zadiru u pravo na slobodu izražavanja i nisu u skladu sa standardima, odnosno trodelnim testom koji Evropski sud za ljudska prava zahteva u pogledu ograničavanja ljudskih prava. Tekst predloženih izmena uvodi nejasnu terminologiju i ostavlja širok prostor za diskreciono tumačenje i zloupotrebu predloženih odredbi, posebno u kontekstu potencijalnog ograničenja slobode izražavanja za sve građane Republike Srbije.

Vladimir Vinš, viši savetnik u Ministarstvu pravde, naglašavajući da je javna rasprava tek okončana, istakao je da je do konkretnih rešenja došlo upravo kako bi se izašlo u susret zahtevima udruženja novinara koji učestvuju u radu Grupe za unapređenje položaja i bezbednosti novinara Vlade RS u Srbiji, i da bi u skladu sa novim pojavnim oblicima napada na novinare trebalo unaprediti njihovu krivičnoppravnu zaštitu kao i ostalih lica koja obavljaju poslove u oblasti javnog informisanja.

Izmene i dopune Zakona o sprečavanju korupcije

Vladimir Vinš, iz Ministarstva pravde; povod za izmene Zakona o sprečavanju korupcije je vezan za zaključivanje sporazuma o unapređenju izbornih uslova sa vanparlamentarnom opozicijom. U okviru pregovora zaključeno je da je neophodno predsednika RS izuzeti od izuzimanja iz funkcionerske kampanje, dok bi izuzeće ostalo za ostale javne funkcionere izabrane neposredno od strane građana. **Nemanja Nenadić**, Transparentnost Srbija, ističe s formalnopravne strane, nedostaje potpuno obrazloženje izmena.

Položaj nacionalnih manjina prema Revidiranom akcionom planu Povelje 23

Drugom sesijom moderirao je **Teo Taraniš**, Forum 10, koji je u uvodnom delu naveo da je neophodno da konačno malo više fokusiramo pažnju na diskrepancu u tome kako na papiru izgleda zaštita prava pripadnika nacionalnih manjina u Srbiji, a sa kakvim situacijama se ovi građani i građanke suočavaju kada pokušaju da ostvare neka od svojih garantovanih prava.

Darja Koturović, ekspertkinja angažovana u Ministarstvu pravde, govorila je o obavezama u pogledu ostvarivanja prava nacionalnih manjina prema revidiranom Akcionom planu za Poglavlje 23. Ona je istakla da je veći deo aktivnosti u velikoj meri sproveden i izveštaji koji pristižu su često vrlo kvalitetni.

Biljana Marković, iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, govorila je o tome da je monitoring 18 kvartalnih izveštaja o primeni posebnog Akcionog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, poslužilo donošenju zaključaka o tome kakav je napredak postignut. Najveći deo strateških ciljava je delimično ostvaren, međutim, konstatovano je da su neki ciljevi bili preambiciozni ili nedovoljno precizni. Analizom je takođe konstatovano da su najveća postignuća u oblasti zakonskih rešenja. U skladu sa predlozima nacionalnih saveta nacionalnih manjina počće se rad na novom strateškom dokumentu, koje će koordinirati Ministarstvo.

Rezultate istraživanja o položaju Bošnjaka i Albanaca u Srbiji, predstavila je **Izabela Kisić, izvršna direktorka Helsinškog odbora**. Uočen je zabrinjavajući odnos prema manjinama i niz događaja koji posebno uznemiravaju čitavo civilno društvo. Pomenula je nedavne napade na rumunsku zajednicu i opozicionu političarku Mariniku Tepić, koji su dolazili sa nacionalne frekvencije, zaštitu murala ratnog zločinca Ratka Mladića, incident skandiranja Ratku Mladiću na utakmici u Novom Pazaru. Zastupljenost u lokalnim institucijama relativno odgovara nacionalnoj strukturi stanovništva, kako je istakla, međutim, to nije slučaj u institucijama na nacionalnom nivou.

Zakon o ćirilici favorizuje samo jedno pismo i naša preporuka jeste da jedino upotreba oba pisma širi prostor slobode, omogućava veći izbor, doprinosi jednakosti i očuvanju kulturnog bogatstva. Ne postoji ni jedan razlog da se nacionalni identitet štiti od latinice. Venecijanska komisija je iznela mišljenje da to što latinica nije u službenoj upotrebi predstavlja umanjenje stečenih prava. Dodatno, Srbija ne priznaje bosanski jezik i potencira „bošnjački“, te time krši Evropsku povelju o maternjim jezicima. Neophodno je rešiti problem udžbenika i nostrifikacije diploma na zadovoljavajući način, koji će albanskoj zajednici omogućiti regularno obrazovanje i zapošljavanje, a to podrazumeva doslednu primenu Briselskog sporazuma.

Jedan od najdrastičnijih primera diskriminacije, kako navodi **Kisić**, jeste pasivizacija državljanstva Albanaca na jugu Srbije, pre svega u Medveđi i Bujanovcu. Država sprovodi takozvani proces pasivizacije Albanaca koji rade u inostranstvu, što smatra da je oblik etničkog čišćenja administrativnim putem. Pasivizacijom se gubi status građanina Srbije, a izjava ministarke Gordane Čomić kojom negira da postoji ovaj problem, takođe ukazuje da će se ovaj grubo oblik diskriminacije nastaviti.

Kao odgovor na komentar **Branislava Stojanovića**, koji je istakao da će se Srbija više posvetiti procesuiranju ratnih zločina i da je nedavno usvojena nova Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, **Izabela Kisić** ističe da bi uklanjanje svih murala osuđenom ratnom zločincu Ratku Mladiću po Srbiji zapravo bio jedan simboličan, ali značajan korak, koji bi pokazao da je država spremna da nešto promeni, pa će možda biti i poverenja u nove strategije.”

Jelena Lončar, sa Fakulteta političkih nauka, istakla je da nemaju sve nacionalne manjine jednak pristup institucijama. Kao neke od nedostataka istakla je neravno pravo uslov za kandidovanje manjinske liste, isključenost malobrojnih manjina iz Narodne skupštine, kao i veliki prostor za zloupotrebe prava na političku zastupljenost. Dodala je i da nema podsticaja za formiranje multietničkih partija.

Milan Filipović, pravni savetnik Komiteta pravnika za ljudska prava YUCOM, predstavio je analizu o pristupu besplatnoj pravnoj pomoći nacionalnim manjinama. Na prvom mestu veliki broj opština nije uopšte formirao službu besplatne pravne pomoći, iako postoji zakonska obaveza. Oko 40% opština obuhvaćenim ovim istraživanjem je formiralo službu, dok u 40% opština neposrednu pravnu pomoć pruža pojedinac, koji je zaposlen u nekoj drugoj jedinici opštinske ili gradske uprave. Situacija je nešto bolja za pripadnike nacionalnih manjina u AP Vojvodina, što je posledica neravnomernog lokalnog razvoja. Razvijenije Vojvođanske opštine imaju veći broj formiranih službi za besplatnu pravnu pomoć. Činjenica da JLS neposredno pruža pravnu pomoć je od velikog značaja za građane i pristup primarnoj pravnoj pomoći, pravnim savetima i pravnim informacijama. U kontekstu upotrebe manjinskih jezika, ustanovljen je problem da sami obrasci za zahtev besplatne pravne pomoći nisu prevedeni na sve jezike nacionalnih manjina. Preporuka Ministarstvu je da pojednostavi i po mogućnosti prevede obrasce na službene jezike u upotrebi u RS. Darja Koturović je navela da se slaže da bi bilo dobro da se obrasci prevedu, ali da to treba da bude u nadležnosti JLS, odnosno da ide iz budžeta opština.

Enis Imamović, narodni poslanik, navodi da Republički savet za nacionalne manjine nikad nije zasedao kako bi dao konačno mišljenje o Akcionom planu za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, te smatra da taj proces prilikom izrade dokumenta nije izveden prema transparentnoj proceduri. Smatra da je pre svega, pre priče o posebnom AP, potrebno nacionalnim savetima, organima manjinske samouprave, dati jasan status, kako bi njihova reč imala značaj u ovom procesu. Njegov opšti zaključak je da Akcioni plan nije dao potrebne rezultate i da je jako važno da izrada novog bude inkluzivna i konstruktivna

Šaip Kamberi, narodni poslanik, pozivajući se na izveštaj Helsinškog odbora za ljudska prava, koji ilustruje goruće probleme s kojim se suočavaju Albanci, navodi da se zahtevi Albanaca u Srbiji svakodnevno delegitimišu, i predstavljaju kao način borbe za vlast, a ne kao uživanje Ustavom zagarantovanih prava. Nije potreban ni Akcioni plan, ni drugi dokumenti, da bi se ostvarila ustavna prava. Napominje da prethodnih 13 generacija nije imalo potrebnu podršku, nemaju priznate diplome, te svoj dalji život nastavljaju van zemlje, ka Evropskoj Uniji.

Biljana Marković dodala je da je predlog novog Akcionog plana u pripremi, i pozvala širu javnost da se uključi u rad radne grupe.

Zaključci i reporuke sa sednice RG NKEU za Poglavlje 23:

- **Održavanje javnih rasprava mora biti u skladu sa Poslovníkom Vlade Republike Srbije i/ili Zakonom o planskom sistemu.** Javne rasprave ne smeju nužno i uvek da traju 20 dana, što je Zakonom i Poslovníkom Vlade predviđen rok. Kontekst pandemije ne sme biti prepreka organizovanju predstavljanja predloga izmena i dopuna ili novog zakona ili strateškog dokumenta, već je neophodno organizovati bar online ili hibridne događaje na kojima bi zainteresovana javnost mogla da dobije obrazloženje i iznese svoje komentare i usmeno (član 41 Poslovníka).
- **Prilikom daljeg rada na izmenama i dopunama Zakona o parničnom postupku konsultovati članice Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, kao i druge relevantne subjekte.** Kada radna grupa za izradu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o parničnom postupku nastavi sa radom, organizovati sastanak pre finaliziranja dokumenta sa Radnom grupom RG NKEU za Poglavlje 23, kako bi dali komentare na nacrt. Pozivamo Ministarstvo pravde da ipak organizuje bar još jedan sastanak sa zainteresovanom javnošću nakon što uskladi nacrt sa već pristiglim komentarima.
- **Razmotriti apel radne grupe NKEU za Poglavlje 23 i Međusektorske grupe za slobodu izražavanja i medija da se odustane od usvajanja Nacrta zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika.** Predložene izmene duboko zadiru u pravo na slobodu izražavanja, a postoji niz konkretnih nejasnoća i problema sa predloženim rešenjima, u pogledu pojmova koji se koriste, odnosa sa drugim krivičnim delima, a kojima se ostavlja širok prostor za diskreciono tumačenje, a time i zloupotrebu, predloženih zakonskih odredbi.
- **Prekinuti praksu nepotrebno parcijalnih izmena zakona,** poput Krivičnog zakonika ili Zakona o sprečavanju korupcije, budući da nije svrsishodno da se izmene organizuju na svakih par meseci, što vodi iscrpljivanju i ljudskih i finansijskih resursa i stvara konfuzija u primeni zakona.
- **Prilikom izrade Predloga akcionog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina omogućiti transparentnost rada radne grupe i kroz isti odgovoriti na realne potrebe manjina,** posebno iz oblasti obrazovanja i upotrebe jezika i pisma. Dodatno insistirati na merama veće zastupljenosti i učešća pripadnika nacionalnih manjina u državnim institucijama na nacionalnom nivou.
- U kontekstu omogućavanja pristupa pravdi pripadnika nacionalnih manjina **razmotriti angažovanje osoba koje govore manjinske jezike u službama besplatne pravne pomoći u JLS u kojima su dva ili više jezika zvanični,** kao i **prevod formulara** za besplatnu pravnu pomoć na manjinske jezike.
- **Prekinuti sa štetnom praksom i sankcionisati otvoren govor mržnje, posebno u kontekstu nacionalne pripadnosti,** koji dolazi od strane zvaničnika Vlade RS i kroz elektronske medije sa nacionalnom frekvencijom.